

Ekonomiutskottet

Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitras berättelse för 2022

INLEDNING

Remiss

Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitras berättelse för 2022 (B 4/2023 rd): Ärendet har remitterats till ekonomiutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ordförande för förvaltningsrådet Mika Lintilä, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- överombudsman Atte Jääskeläinen, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- operativ direktör Nina Honkala, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- direktör Elina Ravantti, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Sitras mål och principer för bedömningen

Sitras mål har definierats i lagen om Jubileumsfonden för Finlands självständighet. Enligt 2 § i lagen har fonden som mål att främja en stabil och balanserad utveckling i Finland, en kvantitativ och kvalitativ tillväxt i ekonomin samt internationell konkurrensförmåga och internationellt samarbete genom att i synnerhet verka för genomförande av sådana projekt som effektiviserar utnyttjandet av de samhällsekonomiska resurserna eller höjer forsknings- och utbildningsnivån eller i vilka utvecklingsalternativen för framtiden reds ut. Administrativt sett är jubileumsfonden i enlighet med 1 § i lagen en självständig offentligrättslig fond som står under riksdagens garanti och vars förvaltning övervakas av och principerna för verksamheten beslutas av ett förvaltningsråd som utses av riksdagen.

Sitra betraktar sig inte enbart som en tankesmedja ("think tank"), utan också som ett forum för att tänka, göra och föra samman ("think, do and connect tank"). Det sammanfattar fondens väsentliga roll som tankesmedja, främjare av försök och samarbetsplattform. Sitra producerar information om framtida utvecklingsriktningar, finansierar och genomför försök tillsammans med samarbetspartner och för samman människor och organisationer.

Betänkande EkUB 2/2023 rd

Ekonomiutskottet anser att Sitras självständiga och särpräglade roll är viktig. Fonden kan inte direkt jämföras med forskningsinstitut eller universitet utan i Sitras roll framhävs betydelsen av framsyn, sökande efter lösningar och framför allt försök och pilotprojekt. Under de senaste åren har också behovet av att reagera på snabba och svårförutsägbara förändringar i omvärlden accentuerats ytterligare.

Strategiska mål och prioriteringar i arbetet

Sitras vision är ett Finland som når framgång genom att bygga upp en rättvis, hållbar och inspirerande framtid där människor mår bra inom ramen för jordens bärkraft.

Sitras nuvarande strategi trädde i kraft den 1 januari 2021. Strategin ses över kontinuerligt och de mål och den verksamhet som har fastställts i strategin är indelade i fem områden: hållbarhetslösningar, rättvis dataekonomi, demokrati och delaktighet, förutsägelse och samhällelig utbildning.

Ekonomiutskottet anser att prioriteringarna för Sitras arbete är heltäckande och aktuella. I en tid med snabba förändringar är det viktigt att ha förmåga att förutse och reagera samt att inom ramen för de strategiska prioriteringarna rikta arbetet rätt för att till exempel kunna reagera på akuta kriser eller samhällsomvälvningar. På det sättet är det möjligt att producera information och erbjuda alternativa lösningar som stöd för samhällets beslutsprocesser. Ett exempel på en sådan konkret åtgärd under den senaste tiden är energisparkampanjen Snäppet svalare, som inleddes på initiativ av Sitra för att hantera energikrisen 2022—2023. Samtidigt finansierades och främjades också databaserade lösningar för att spara energi.

Ett viktigt tema för Sitra är dataekonomi, och i anslutning till det tog Sitra år 2022 fram en nationell vision för rättvis dataekonomi. Ett centralt mål är att finna sådana lösningar som stärker Finlands konkurrenskraft i samarbetet mellan den offentliga, privata och tredje sektorn. Vid ekonomiutskottets utfrågning lyftes också frågor som gäller artificiell intelligens fram som ett centralt tema som är kopplat till dataekonomi och även mer allmänt till samhällseliga förändringar.

Utskottet ser det som viktigt att Sitra också i fortsättningen självständigt och modigt slå fast prioriteringarna för sitt arbete. Karaktäristiskt såväl för en tankesmedja som för försök och samarbete är att det är tillåtet att misslyckas. Det är ett godtagbart alternativ, och Sitra är till sin karaktär en exceptionell aktör, som på grund av sin självständiga roll och sin ekonomiska bärkraft också kan ta större risker än många andra aktörer. Men som motvikt förutsätts ansvarstagande, öppenhet och konsekvensbedömning.

Ekonomi

Sitras framtidsarbete finansieras med avkastningen på placeringstillgångar. Ekonomiutskottet noterar att granskningsåret 2022 var negativt när det gäller realavkastningen och marknadsvärdet. Det beror på det exceptionella läget på investeringsmarknaden, och såväl aktiemarknaden som räntemarknaden gick med förlust. Dessutom redovisade Sitra 66,7 miljoner euro till Statskontoret av Sitras engångsinsats till de finländska universitetens kapital. Betalningen finansierades huvudsakligen med försäljning av ränteplaceringar.

Betänkande EkUB 2/2023 rd

Verksamhetens genomslag

Utgångspunkten för planeringen av Sitras påverkansarbete är att arbetets genomslag och fördelar kan verifieras. Bedömningen bygger på internationellt erkända standarder, normer och kriterier. Bedömningen av framtidsarbetets genomslag är förenad med en inbyggd svårighet: samhälleliga förändringar kräver tid och resultaten av Sitras arbete syns ofta först efter flera år. Med tanke på detta anser ekonomiutskottet att det är viktigt att vid konsekvensbedömningen skilja mellan å ena sidan en projektspecifik bedömning av det arbete som ska utföras och å andra sidan en bedömning av den eftersträlvade samhällsförändringen. Medan den förstnämnda konkret granskar de resurser som behövs för ett projekt och det arbete som gjorts, fokuserar den sistnämnda på att granska de effekter som eftersträvas med projektet samt verkningarna och förändringen på längre sikt. Vid bedömningen av verksamhetens genomslag är det viktigt att beakta alla dessa delområden.

När verksamhetens genomslag granskas är det också viktigt med en extern och oberoende bedömning av verksamheten. Nästa omfattande bedömning av Sitras verksamhet görs 2023—2024. Den föregående samlade bedömningen gjordes 2019. Med tanke på trovärdigheten och godtagbarheten i Sitras verksamhet är det enligt ekonomiutskottet viktigt att det görs såväl en samlad bedömning av verksamheten som en bedömning på projektnivå.

Ekonomiutskottet har i sina tidigare betänkanden om Sitras årsberättelse sett det som viktigt att Sitra deltar i debatterna såväl på EU-nivå som på nationell nivå genom att också föra fram exempel på bästa praxis, bland annat genom försök och pilotprojekt, och genom att lyfta fram exempelvis sådana missförhållanden i lagstiftningen som gör det svårare att finna lösningar inom de områden som är viktiga för Sitras arbete (se t.ex. EkUB 38/2022 rd — B 9/2022 rd). Med tanke på detta välkomnar utskottet Sitras insats för projekt på EU-nivå och att fondens sakkunskap i allt större utsträckning används i anslutning till EU-inflytande. Utskottet betonar fortfarande vikten av att Sitras arbete utnyttjas på olika beslutsnivåer. Samtidigt finns det skäl att ytterligare främja synligheten och genomslagskraften för Sitras arbete också på olika områden i Finland.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 4/2023 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Betänkande EkUB 2/2023 rd

Helsingfors 13.10.2023

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Sakari Puisto saf
vice ordförande Ville Kaunisto saml
medlem Noora Fagerström saml
medlem Kaisa Garedeu saf
medlem Lotta Hamari sd
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Katri Kulmuni cent
medlem Helena Marttila sd
medlem Matias Mäkynen sd
medlem Pia Sillanpää saf
medlem Sinuhe Wallinheimo saml
medlem Heikki Vestman saml
medlem Juha Viitala sd
ersättare Pauli Aalto-Setälä saml.

Sekreterare var

utskottsråd Lauri Tenhunen.